

Uloga veleučilišta u razvijanju poduzetničkih kompetencija mladih

Darija Ivanković, Mirjana Nedović Čabarkapa, Mario Banožić, Veleučilište Lavoslav, Ružička u Vukovaru, Vukovar, Hrvatska, darija@vevu.hr, mnedovic@vevu.hr, mario.banozic@gmail.com

Sažetak

Temelji za poduzetničko učenje u smislu jačanja konkurentskog položaja Hrvatske u globalnom gospodarstvu predstavljeni su u nacionalnom strateškom dokumentu - Strategiji učenja za poduzetništvo „Poduzetna Hrvatska“ za razdoblje od 2010. do 2014. godine. Strategija je nastala kao odgovor na brojna pitanja, probleme i izazove s kojima se suočava Republika Hrvatska te je usmjerena na prihvaćanje poduzetništva kao društvene, nacionalne, gospodarske i odgojno-obrazovne djelatnosti. Gledajući iz perspektive visokog obrazovanja jedna od najvažnijih mjera koja je predstavljena u ovom dokumentu odnosi se na uvođenje poduzetničkog učenja kao ključne kompetencije za prihvaćanje dinamičkih gospodarskih trendova. U cilju realizacije navedene mjere, centralno mjesto zauzima obrazovni sustav koji mora biti spreman reagirati na promjene u okruženju. Stvaranje takvog dinamičkog sustava sposobnog da prati brze društvene, znanstvene i tehnološke promjene rezultirat će promjenama u obrazovnim sadržajima i ishodima učenja. Mladi ljudi, kao korisnici usluga obrazovanja i učenja, moći će odgovoriti na nove tržišne izazove. Stoga, Veleučilište mora preuzeti proaktivnu ulogu u promicanju i razvoju poduzetništva jer u nadolazećim godinama stečena znanja, vještine i kompetencije mladih predstavljat će polugu razvoja trenutno stagnirajućeg gospodarstva i tržišta rada.

Ključne riječi: *obrazovanje za poduzetništvo, poduzetničke kompetencije, mladi, Veleučilište, Strategija učenja za poduzetništvo*

1. Uvod

Neosporna je činjenica da Hrvatska završava tranzicijski proces u društvo znanja. Uspješna budućnost svih ekonomija, odnosno društava utemeljenih na znanju, determinirana je kulturom i ekonomijom znanja. Kultura znanja pretpostavlja obrazovanost, civilnost i suradnju, dok je ekonomija znanja u funkciji proizvodnje „novog“ znanja kao i natjecanja na globalnom tržištu znanja. Imajući u vidu novonastale promjene i izazove s kojima se Republika Hrvatska suočavala proteklo desetljeće, može se reći da se poduzetništvo prepoznalo kao kritična veza između novih znanja i gospodarskog rasta. Obrazovanje, koje predstavlja značajno sredstvo razvoja ljudskog kapitala i socijalne integracije, dobilo je značajnu ulogu u razvoju poduzetništva (Baranović, 2008., str. 341).

2. Obrazovanje i poduzetništvo

Obrazovanje u svim zemljama teži, pa tako i u Hrvatskoj, da postane dominantna komponenta čovjekove egzistencije i njegova daljnjeg prodora u nepoznato (Ratković, 1984.). Stoga je razu-

¹ Predavač na Veleučilištu u naslovnom nastavnom zvanju

² Predavač na Veleučilištu u naslovnom nastavnom zvanju

mljivo da je obrazovanje u fokusu interesa svih zemalja svijeta, svi tragaju za odgovorom na pitanje: kamo i kako dalje? Poduzetnik i poduzetništvo nesumnjivo su stari koliko i samo gospodarstvo. Međutim, iako su značajne i vrijedne tragove ostavili još u starom i srednjem vijeku, o poduzetništvu, kao znanstvenoj disciplini, eksplicitno se piše i raspravlja tek od 18. i 19. stoljeća, odnosno od vremena R. Cantillona i Jean B. Saya (Škrčić, 2011., str. 81). Značajniju pažnju i afirmaciju u širem društvenom i gospodarskom kontekstu, poduzetništvo doživljava osamdesetih godina prošlog stoljeća. Tako su primjerice, Stevenson i Gumpert u svom radu „Srce poduzetništva“, konstatali da ukoliko nacionalna mala i velika poduzeća postanu više poduzetna, povećat će se njihova produktivnost te će moći učinkovitije konkurirati na svjetskom tržištu. Stoga je nužno, u svjetlu globalnih promjena, promišljati o poduzetništvu kao glavnom motoru gospodarskog rasta, dohotka i socijalne skrbi. Premda se u ekonomskoj teoriji poduzetništvo najčešće definira kao ukupnost poduzetnikovih inovacijskih, organizacijskih, usmjeravajućih, upravljačkih i nadzornih sposobnosti, treba naglasiti da je to tek jedna od mogućih definicija, budući da poduzetništvo nije moguće jednoznačno odrediti (Škrčić, 2011., str. 1). Suvremeni trendovi sugeriraju da je poduzetništvo način razmišljanja, odnosno proces stvaranja i razvijanja ekonomskih aktivnosti kombiniranjem rizika, kreativnosti i/ili inovativnosti uz pouzdanu upravljačku strukturu unutar nove ili postojeće organizacije (European Commission, 2003., str.7). Danas, mala poduzeća i poduzetnici igraju središnju ulogu u gospodarstvu. Poduzetništvo je glavni pokretač inovacija, konkurentnosti i rasta. Međusobna veza između poduzetništva i gospodarske izvedbe pronalazi se prije svega u rastu, opstanku poduzeća na tržištu, inovacijama, otvaranju novih radnih mjesta, tehnološkim promjenama, te povećanju produktivnosti i izvoza na druga tržišta. Iako je poduzetništvo primarno vezano uz područje ekonomije i pokretanja novog posla, ono se može prakticirati u bilo kojem sektoru ili vrsti poslovanja. Zbog toga, obrazovanje usmjereno na poduzetništvo kao preduvjet razvijanja poduzetničke klime treba obuhvatiti sve one aspekte koji su fokusirani na vrijednosti, vjerovanja i stavove povezane s konceptom poduzetništva (poduzetnički način razmišljanja, poduzetnički duh ili identitet).

U istraživanju Global Entrepreneurship Monitora (GEM), najvećem svjetskom istraživanju poduzetništva, kao jedna od glavnih prepreka razvoju poduzetničkog društva u Hrvatskoj navodi se nepostojanje poduzetničkog obrazovanja. Tome u prilog svjedoči indikator 1,97 u 2002. godini, a zatim je to potvrđeno u svakom od sljedećih istraživanja. Indikator promatranih zemalja Europske unije iste promatrane godine iznosio je 2,06 (GEM, 2002.). Može se zaključiti da Hrvatska po pitanju edukacije i treninga za poduzetništvo zaostaje za zemljama Europske unije. Budući da je fokus poduzetničkog obrazovanja u prošlosti bio na pokretanju poslovnog poduhvata i pisanju poslovnog plana, današnji znanstvenici smatraju da pravi izazov za poduzetničko obrazovanje leži u razvoju poduzetničkog učenja, umjesto učenja o poduzetništvu (npr. Gibb, 2002.). Kada se govori o obrazovanju za poduzetništvo, tada je bitno naglasiti da se razlikuje širi i uži koncept obrazovanja za poduzetništvo. Širi koncept obrazovanja za poduzetništvo u funkciji je razvijanja poduzetničkih sklonosti, vještina i sposobnosti, što uključuje i razvoj određenih odlika osobnosti poput stvaralaštva, inicijativnosti, samostalnosti, odgovornosti i drugih kvaliteta te usvajanja osnovnih ekonomskih koncepata. Uži, specifični koncept obrazovanja i osposobljavanja za poduzetništvo u funkciji je pokretanja poslovnih subjekata i upravljanja njima. (Strategija učenja za poduzetništvo, str. 5.).

Generalno, može se reći da poduzetničko obrazovanje predstavlja sve akcije usmjerene na podizanje poduzetničkog potencijala i jačanja konkurentnosti.

U zelenoj knjizi „Poduzetništvo u Europi“ navode se sljedeće razvojne uloge poduzetništva:

- poduzetništvo potpomaže otvaranje novih radnih mjesta i gospodarski rast

- poduzetništvo je od presudnog značaja za konkurentnost
- poduzetništvo razvija osobne potencijale
- poduzetništvo razvija opće društvene interese
- poduzetništvo se može razvijati u različitim kontekstima i u svim oblicima

2.1. Poduzetničke kompetencije

Sam pojam kompetencija došao je u žarište pozornosti akademske zajednice kada se primjenom nove paradigme u visokom školstvu, odnosno uvođenjem kurikula usmjerenih na kompetencije, pokušao riješiti raskorak između stjecanja teorijskih znanja i razvoja praktičnih vještina u tradicionalnim studijskim programima (Vizek Vidović, 2009., str. 33). Općenito gledajući, sadržaj svake kompetencije čine umijeća, sposobnosti i stavovi. Iako brojni autori različito definiraju pojam kompetencije, može se reći da su kompetencije skupovi ponašanja koji su instrumentalni za postizanje željenih rezultata i ishoda (Kurtz i Bartram, 2002., str. 229). U „modernim“ tumačenjima kompetencija valja istaknuti povezanost znanja, vještina i stavova, kao i njihove prihvaćenosti u kontekstu rada.

Kompetencije imaju svoju ulogu i u poduzetničkom obrazovanju. Poduzetnička kompetencija proglašena je jednom od temeljnih kompetencija potrebitih za život i rad u društvu utemeljenom na znanju te je putem obrazovanja (formalnog i neformalnog) treba osigurati svakom pojedincu (European Commission, 2004.). Poduzetnička kompetencija oslanja se na osobine poduzetne osobe. Profesor Gibb, renomirani istraživač iz područja poduzetništva, smatra da osobna obilježja poduzetne osobe čine: inicijativnost, snažna moć uvjeravanja, sposobnost razumnog preuzimanja rizika, fleksibilnost, kreativnost, nezavisnost, sposobnost rješavanja problema, potreba za postignućem, imaginacija, visok stupanj vjere u mogućnost upravljanja vlastitom sudbinom, sposobnost vodstva te ustrajnost u radu (Gibb, 1987, str.6). Stoga se smatra da osnovni cilj razvoja poduzetničke kompetencije leži u razvoju osobina ličnosti, znanja, vještina, sposobnosti i stavova koji su potrebni za djelovanje pojedinca kao uspješne poduzetne osobe. Ovako definirana poduzetnička kompetencija, prihvaćena u Europskom okviru kompetencija, sastoji se od sljedećih osam osnovnih komponenata:

- poduzimanje inicijative i razumno preuzimanje rizika
- preuzimanje odgovornosti za vlastito ponašanje i postupke
- uvođenje i podržavanje inovacija
- proaktivno djelovanje i pozitivno reagiranje na promjene
- postavljanje i ostvarenje ciljeva
- timsko djelovanje
- motivacija za uspjeh

Može se zaključiti da pojmovno određenje poduzetničke kompetencije nije ograničeno isključivo na elemente ponašanja (znati kako se ponašati), nego uključuje kognitivne (razumijevanje) kao i funkcionalne elemente (vještine, stavove i „know how“) . Ovakvo gledište poduzetničke kompetencije važno je za obrazovnu praksu, posebice za dijagnozu i identifikaciju kompetencija kao polazišne točke za poduzetničko obrazovanje i obuku.

U cilju boljeg razumijevanja poduzetničke kompetencije, Lans i suradnici razvili su dva pristupa. Tablica 1. prikazuje razlike između radikalnog „bolt on“ i „interpretativnog/integrativnog“ modela poduzetničke kompetencije (Lans, 2008., str. 8).

Tablica 1. Dvije vrste pristupa poduzetničkim kompetencijama

Radikalni „bolt on“ model poduzetničke kompetencije	Radikalni 'interpretativni/integrativni' model poduzetničke kompetencije
Cilj	Društveno konstruirani
Zavisan kontekst	Nezavisan kontekst
Atomistički	Integriran
Polazišna točka su značajke	Polazna točka su koncepcije
Zatvoreno	Otvoreno

3. Uloga Veleučilišta u razvijanju poduzetničkih kompetencija i ostvarivanju gospodarskih ciljeva

Prema raznim politikama, strategijama i deklaracijama koje su donesene u zadnjih desetak godina na europskoj i svjetskoj razini, upravo se od visokoobrazovnih institucija očekuje najveći doprinos transformaciji postindustrijskog društva u društva znanja (Divjak, 2008.). Kada se raspravlja o poduzetničkom učenju i poduzetničkim kompetencijama, jedna od najvažnijih činjenica jest da je ono u nekoliko proteklih godina doživjelo afirmaciju u svim javnim raspravama i nacionalnim dokumentima. Visokoobrazovne institucije prepoznate su kao glavni inicijatori promjena u smislu poduzetničkog obrazovanja i stjecanja poduzetničkih kompetencija, a koji su definirani nacionalnim strateškim dokumentima: Strategijom učenja za poduzetništvo „Poduzetna Hrvatska“ za razdoblje od 2010. do 2014. godine, te Akcijskim planom provođenja navedene strategije. Ciljevi strategije jesu senzibilizirati javnost o poduzetništvu, razviti pozitivan stav prema cjeloživotnom učenju za poduzetništvo te uvesti učenje i osposobljavanje za poduzetništvo kao ključne kompetencije u sve oblike, vrste i razine formalnog, neformalnog i informalnog učenja. Također, bitno je spomenuti da je od izuzetnog značaja što se proklamiranim ciljevima i mjerama želi stvoriti pozitivno ozračje za razvoj poduzetništva. Kako bi se navedeni ciljevi implementirali, potpora poduzetničkom načinu razmišljanja zahtijeva niz akcija u cjelokupnom obrazovnom sustavu. Poticanjem poduzetničkog načina razmišljanja kroz obrazovanje i učenje, na razini Europske unije, bavi se i Opća uprava europske komisije za komunikaciju koja implicitno navodi da sveučilišta i tehnički instituti trebaju integrirati poduzetništvo kao važan dio nastavnog plana i programa, širiti ga kroz različite predmete te zahtijevati od studenata ili ih potaknuti da pohađaju poduzetničke tečajeve. Kombinacijom poduzetničkog načina razmišljanja i poduzetničkih kompetencija kako na društvenim, tako i na tehničkim studijima, trebalo bi omogućiti studentima i istraživačima bolju komercijalizaciju njihovih ideja i razvoj novih tehnologija.

Na razini visokog obrazovanja, primarni cilj poduzetničkog obrazovanja trebao bi biti u funkciji razvoja poduzetničkih kompetencija i načina razmišljanja. U tom kontekstu, nastavni programi imaju nekoliko ciljeva koji se mogu prepoznati u:

- podizanju svijesti i osobne motivacije za poduzetničko obrazovanje
- razvijanju poduzetničkih znanja i vještina koja će studentima pomoći prilikom pokretanja posla i upravljanja poduzećem
- razvoju poduzetničkih sposobnosti kako prepoznati poslovnu priliku iz okruženja

Temeljna zadaća Veleučilišta jest da u skladu sa svojom misijom i vizijom, studentima pruži znanja i vještine kako bi mogli uspješno konkurirati na tržištu rada. Zbog neizmjernog značaja podu-

zetničkog obrazovanja za razvoj trenutno stagnirajućeg gospodarstva i tržišta rada u Vukovarsko-srijemskoj županiji, uprava Veleučilišta Lavoslav Ružička u Vukovaru odlučila je inovirati studijski program. U nastavni plan stručnog studija Trgovina uveden je kolegij „Poduzetništvo“ koji se počeo izvoditi od ove akademske godine. Kolegijem se želi postići da studenti:

- budu osposobljeni razumjeti društveni kontekst poduzetništva,
- prepoznaju poslovne prilike iz okruženja,
- ovladaju metodologijom izrade poslovnog plana,
- steknu poduzetničke kompetencije,
- budu osposobljeni da sami pokrenu posao i upravljaju poduzećem i
- usvoje koncept cjeloživotnog obrazovanja za poduzetništvo.

Evidentno je da je uloga Veleučilišta u poduzetničkom obrazovanju ključna iz dva razloga. Prvi razlog odnosi se na činjenicu da Veleučilište, kao obrazovana institucija, educira mlade ljude koji će steći potrebna znanja, vještine i kompetencije kako pokrenuti i voditi vlastiti posao. Drugi razlog govori u prilog edukaciji kojom će steći potrebne poduzetničke kompetencije za vođenje i upravljanje bez obzira na buduće radno mjesto. Konačno, poduzetničko obrazovanje u sklopu nastavnog plana jest u funkciji motiviranja ciljne skupine mladih (studenata) za uključivanje u poduzetništvo zbog mogućnosti samozapošljavanja, ali i radi stvaranja novih poduzetničkih generacija.

4. Zaključak

Kako bi odgovorila na izazove suvremenog poslovanja i potaknula gospodarski rast, vlada Republike Hrvatske donijela je Strategiju učenja za poduzetništvo „Poduzetna Hrvatska“ za razdoblje od 2010. do 2014. godine, a koja je usmjerena na prihvaćanje poduzetništva kao društvene, nacionalne, gospodarske i odgojno-obrazovne djelatnosti. Pretpostavka implementacije ideje poduzetničkog društva jest uvođenje poduzetničkog učenja u sve obrazovne kurikulume i stoga je upravo na sustavu odgoja i obrazovanja velika odgovornost u postizanju istog.

Poduzetničko obrazovanje predstavlja sve akcije usmjerene na podizanje poduzetničkog potencijala i jačanja konkurentnosti. Poduzetnička kompetencija oslanja se na osobine poduzetne osobe. Osnovni cilj razvoja poduzetničke kompetencije leži u razvoju osobina ličnosti, znanja, vještina, sposobnosti i stavova koji su potrebni za djelovanje pojedinca kao uspješne poduzetne osobe. Uloga veleučilišta u poduzetničkom obrazovanju i razvijanju poduzetničkih kompetencija evidentno je ključna jer se istovremeno radi o edukaciji mladih koji će započeti vlastiti posao, ali i o edukaciji ljudi koji će se uspješno involvirati u poslovne procese i donositi razvojne odluke. Konačno, veleučilišta, kao i druge visokoobrazovne institucije u Republici Hrvatskoj, trebaju biti promotori pozitivnog stava i stvaranja poduzetničkog društva.

The Role of University of Applied Sciences in Developing of Entrepreneurial Competences of Young People

Abstract

The grounds for entrepreneurial learning in terms of strengthening of competitive position of Croatia in global economy are presented in the national strategic document – Strategy for learning in entrepreneurship „Entrepreneurial Croatia“ for period 2010. – 2014. The strategy was made as an answer to numerous questions, problems and challenges Croatia is faced with. It is directed to accepting of entrepreneurship as social, national, economic and educational activity. One of the most important measures from the high education perspective presented in this document is related to introduction of entrepreneurial learning as a key competence for adopting of dynamic economic trends. With the aim of realization of the mentioned measure, the central place is taken by the educational system that is able to react to changes in the surroundings. Making of such a dynamic system able to follow fast social, scientific and technological changes is going to result in educational substances and learning aims. Young people, as users of educational and learning services, are going to be able to meet new market challenges. That is why the Universities of applied sciences have to take over a proactive role in promotion and development of entrepreneurship, because in the following years the acquired knowledge, skills and competences of young people are going to present the lever of development in for the time being stagnating economy and labour market.

Key words: education for entrepreneurship, entrepreneurial competences, young people, University of applied sciences, Strategy for learning in entrepreneurship

Literatura

1. Baranović, B., Štibrić, M., Domović, V. (2007). Obrazovanje za poduzetnost – perspektiva osnovnoškolskih učitelja i nastavnika. *Sociologija i prostor*, 45 177-178, 339-360.
2. Divjak, B., Horvatek, R., Vidaček-Hainš, V. (2008). Politike jednakog pristupa visokom obrazovanju i njihova implementacija u suradnji svih dionika društva.
3. <http://www.iro.hr/hr/javne-politike-visokog-obrazovanja/kolumna/politike-jednakog-pristupa-visokom-obrazovanju-2/> (Sačuvano: 05.04.2012).
4. Europska komisija (2003). Zelena knjiga „Poduzetništvo u Europi“. Bruxelles: Enterprise Publications.
5. Gibb, A. (1987). Enterprise Culture – Its Meaning and Implications for Education and Training. *Journal of European Industrial Training*, 11(2), 1-38.
6. Gibb, A. (2002). Creating Conducive Environments for Learning and Entrepreneurship: Living with, Dealing with, Creating and Enjoying Uncertainty and Complexity. *Industry and Higher Education*, 16(3), 134-148.
7. Kurz, R., Bartram, D. (2002). Competency and Individual Performance : Modelling the World of Work. *Organizational Effectiveness : The Role of Psychology*, 225-255.
8. Lans, T., Hulsink, W., Baert, H., Mulder, M. (2008). Entrepreneurship Education and Training in a Small Business Context: Insights from the Competence-based Approach.
9. <http://repub.eur.nl/res/pub/12466/> (Sačuvano: 10.04.2012).
10. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva (2010). Strategija učenja za poduzetništvo „Poduzetna Hrvatska“ 2010-2014. Zagreb
11. Ministarstvo poduzetništva i obrta (2012). „Poduzetnički impuls“ – Plan poticanja poduzetništva i obrta za 2012. godinu, Zagreb.
12. Singer, S., Šarlija, N., Pfeifer, S., Borozan, Đ., Oberman Peterka, S. (2002). Global Entrepreneurship Monitor Hrvatska. Što čini Hrvatsku poduzetničkom zemljom? Rezultati GEM 2002-2005 za Hrvatsku. Osijek: Cepor
13. Stevenson, H., Gumpert, D.E. (1985). The Heart of Entrepreneurship. *Harvard Business Review*, March-April, 1-11.
14. Škrčić, M., Mikić, M. (2011). Poduzetništvo. Zagreb: Sinergija.
15. Vizek Vidović, V. (2009). Kompetencije i kompetencijski profili u učiteljskoj i nastavničkoj profesiji. U: Vizek Vidović, V. (ur.), Planiranje kurikulumu usmjerenog na kompetencije u obrazovanju učitelja i nastavnika. Zagreb: Filozofski fakultet, 33-41